

With Humble Pranams
To
Sri U.Ve. Mukkur Lakshmi Narasimhachariyar Swamy

Taittirīya-Saṃhitā

Edited by Vijayaraghavan Bhashyam

Book 1, Chapter 7

कृष्ण यजुर्वेदीया तैत्तिरीय संहिता,

प्रथमं काण्डम्, सप्तमः प्रपाठकः

याजमान ब्राह्मणम्

[[1-7-1]]

इडानुमन्त्रणमन्त्रब्राह्मणम् ॥ प्रजापतिर्ऋषिः ।

[[1-7-1-1]]

पाकयज्ञं वा अन्वाहिताग्नेः पशव उप तिष्ठन्त इडा खलु वै पाकयज्ञः

स्यैषा ऽन्तरा प्रयाजानूयाजान्यजमानस्य लोके ऽवहिता । तामाहियमाणामभि मन्त्रयेत्

सुरूपवर्षवर्ण एहीति पशवो वा इडा पशूनेवोप ह्यते । यज्ञं वै देवा अदुहन्यज्ञो ऽसुराः अदुहत्

ते ऽसुरा यज्ञदुग्धाः पराऽभवन्त्यो वै यज्ञस्य दोहं विद्वान् ॥

[[1-7-1-2]]

यजते ऽप्यन्यं यजमानं दुहे । सा मे सत्याऽशीरस्य यज्ञस्य भूयादित्याहैष वै यज्ञस्य दोहः

तेनैवैनं दुहे । प्रत्ता वै गौर्दुहे प्रत्तेडा यजमानाय दुह एते वा इडाये स्तना इडोपहृतेति वायुर्वत्सो । यर्हि होतेडामुपह्ययेत्

तर्हि यजमानो होतारमीक्षमाणो वायुम् मनसा ध्यायेत् ॥

[[1-7-1-3]]

मात्रे वत्समुपावसृजति । सर्वेण वै यज्ञेन देवाः सुवर्गं लोकमायन्

पाकयज्ञेन मनुश्राम्यत्सेडा मनुमुपावर्तत तां देवासुरा व्यहयन्त प्रतीचीं देवाः पराचीं असुरास्सा देवानुपावर्तत पशवो

वै तद्देवा नवृणत पशवो ऽसुरानजहुः । यं कामयेतापशुः स्यादिति पराचीं तस्येडामुप ह्येतापशुरेव भवति

यम् ॥

[[1-7-1-4]]

कामयेत् पशुमान्तस्यादिति प्रतीचीं तस्येडामुप ह्येत पशुमानेव भवति । ब्रह्मवादिनो वदन्ति

स त्वा इडां उप ह्येत य इडां उपह्याऽऽत्मानमिडांयामुप ह्येतेति । सा नः प्रिया

सुप्रतूर्तिर्मघोनीत्याहेडामेवोपह्याऽऽत्मानमिडांयामुप ह्यते । व्यस्तमिव वा एतद्यज्ञस्य यदिडा सामि प्राश्नन्ति ॥

[[1-7-1-5]]

सामि मार्जयन्त एतत् प्रति वा असुराणां यज्ञो व्यच्छिद्यत

ब्रह्मणा देवाः समदधुर्। बृहस्पतिस्तनुतामिमं न इत्याह ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिर्ब्रह्मणैव यज्ञं सं दधाति। विच्छिन्नं यज्ञं समिमं दधात्वित्याह

संतत्यैव। विश्वे देवा इह मादयन्तामित्याह संतत्यैव यज्ञं देवेभ्यो ऽनु दिशति। यां वै ॥

[[1-7-1-6]]

यज्ञे दक्षिणां ददाति तामस्य पशवो ऽनु सं क्रामन्ति

स एष ईजानो ऽपशुर्भावुको यजमानेन खलु वै तत्कार्यमित्याहुर्यथा देवत्रा दत्तं कुर्वीताऽऽत्मन् पशून् रमयेतेति। ब्रध्म पिन्वस्वेत्याह

यज्ञो वै ब्रध्मो यज्ञमेव तन्महयत्यथो देवत्रैव दत्तं कुरुत आत्मन् पशून् रमयते। ददतो मे

[[1-7-1-7]]

मा क्षायीत्याहाक्षितिमेवोपैति। कुर्वतो मे मोप दसदित्याह

भूमानमेवोपैति ॥

[[1-7-2]]

सङ्श्रव-स्तुमिञ्जयोः प्रश्नोत्तराभ्यामिडप्रशंसनम् ॥ प्रजापतिर्ऋषिः।

[[1-7-2-1]]

सङ्श्रवा ह सौवर्चनसस्तुमिञ्जमौपौदितिमुवाच

यत्सत्त्रिणां होताऽभूः कामिडामुपाह्वथा इति

तामुपाह्व इति होवाच या प्राणेन देवान्धारं व्यानेन मनुष्यान्पानेन पितृनितिं

छिनत्ति सा न छिनत्तीति इति

छिनत्तीति होवाच

शरीरं वा अस्यै तदुपाह्वथा इति होवाच

गौर्वै ॥

[[1-7-2-2]]

अस्यै शरीरम्।

गां वाव तौ तत्पर्यवदताम्।

या यज्ञे दीयते सा प्राणेन देवान् दाधार यया मनुष्या जीवन्ति सा व्यानेन मनुष्यान्यां पितृभ्यो घ्नन्ति साऽपानेन पितृन्

य एवं वेद पशुमान् भवति।

अथ वै तामुपाह्व इति होवाच या प्रजाः प्रभवन्तीः प्रत्याभवतीति।

अन्नं वा अस्यै तत् ॥

[[1-7-2-3]]

उपाह्वथा इति होवाच।

ओषधयो वा अस्य अन्नम्

ओषधयो वै प्रजाः प्रभवन्तीः प्रत्या भवन्ति

य एवं वेदान्नादो भवति।

अथ वै तामुपाह्व इति होवाच या प्रजाः पराभवन्तीरनुगृह्णाति प्रत्याभवन्तीर्गृह्णातीति

प्रतिष्ठां वा अस्यै तदुपाह्वथा इति होवाच।

इयं वा अस्यै प्रतिष्ठा ॥

[[1-7-2-4]]

इयं वै प्रजाः पराभवन्तीरनु गृह्णाति प्रत्याभवन्तीर्गृह्णाति

य एवं वेद प्रत्येव तिष्ठति।

अथ वै तामुपाह्व इति होवाच यस्यै निक्रमणे घृतं प्रजाः संजीवन्तीः पिबन्तीति

छिनत्ति सा न छिनत्तीति इति

न छिनत्तीति होवाच प्र तु जनयतीति।

एष वा इडामुपाह्वथा इति

[[1-7-2-5]]

होवाच

वृष्टिर्वा इडा

वृष्ट्यै वै निक्रमणे घृतं प्रजाः संजीवन्तीः पिबन्ति

य एवं वेद प्रैव जायते ऽन्नादो भवति ॥

[[1-7-3]]

अन्वहार्यः ॥ प्रजापतिर्ऋषिः।

[[1-7-3-1]]

परोऽक्षं वा अन्ये देवा इज्यन्ते प्रत्यक्षमन्ये

यद्यजते य एव देवाः परोक्षमिज्यन्ते तानेव तद्यजति

यदन्वाहार्यमाहरत्येते वै देवाः प्रत्यक्षं यद्वाह्याणास्तानेव तेन प्रीणाति।

अथो दक्षिणैवास्यैषा।

अथो यज्ञस्यैव छिद्रमपि दधाति

यद्वै यज्ञस्य क्रूरं यद्विलिष्टं तदन्वाहार्येण ॥

[[1-7-3-2]]

अन्वाहरति

तदन्वाहार्यस्यान्वाहार्यत्वम्।

दैवदूता वा एते यदृत्विजः।

यदन्वाहार्यमाहरति देवदूतानेव प्रीणाति

प्रजापतिर्देवेभ्यो यज्ञान्व्यादिशत्

स रिरिचानो ऽमन्यत्

स एतमन्वाहार्यमभक्तमपश्यत्

तमात्मन्नघत्त

स वा एष प्राजापत्यो यदन्वाहार्यः।

यस्यैवं विदुषो ऽन्वाहार्यं आहियते साक्षादेव प्रजापतिमृध्नोति।

अपरिमितो निरुप्यः।

अपरिमितः प्रजापतिः।

प्रजापतेः ॥

[[1-7-3-3]]

आस्थै

देवा वै यद्यज्ञे ऽकुर्वन् तदसुरा अक्रुवन्

ते देवा एतं प्राजापत्यमन्वाहार्यमपश्यन्

तमन्वाहरन्त

ततो देवा अभवन् पराऽसुराः।

यस्यैवं विदुषो ऽन्वाहार्यं आहियते भवत्यात्मना पराऽस्य भ्रातृव्यो भवति

यज्ञेन वा इष्टी पक्नेन पूर्ती

यस्यैवं विदुषो ऽन्वाहार्यं आहियते स त्वेवेष्टापूर्ती

प्रजापतेर्भागो ऽसि ॥

[[1-7-3-4]]

इत्याह

प्रजापतिमेव भागधेयेन समर्धयति।

ऊर्जस्वान् पयस्वानित्याह।

ऊर्जमेवास्मिन् पयो दधाति

प्राणापानौ मे पाहि समानव्यानौ मे पाहीत्याह।

आशिषमेवैतामा शास्ते।

अक्षितो ऽस्यक्षित्यै त्वा मा मै क्षेष्ठा अमुत्रामुष्मिल्लोक इत्याह

क्षीयते वा अमुष्मिल्लोके ऽन्नम्

इतः प्रदानं ह्यमुष्मिल्लोके प्रजा उपजीवन्ति

यदेवमभिमृशत्यक्षितिमेवैनद्रमयति नास्यामुष्मिल्लोके ऽन्नं क्षीयते ॥

[[1-7-4]]

शेषाहुतीनामनुमन्त्रणमन्त्रव्याख्यानम् ॥ प्रजापतिर्ऋषिः ।

[[1-7-4-1]]

बर्हिषो ऽहं देवयज्यया प्रजावान् भूयासमित्याह

बर्हिषा वै प्रजापतिः प्रजा असृजत्

तेनैव प्रजाः सृजते

नराशंसस्याहं देवयज्यया पशुमान्भूयासमित्याह

नराशंसेन वै प्रजापतिः पशूनसृजत्

तेनैव पशून्सृजते ।

अग्नेः स्विष्टकृतो ऽहं देवयज्ययाऽऽयुष्मान् यज्ञेन प्रतिष्ठां गमेयमित्याह ।

आयुरेवाऽऽत्मन् धत्ते प्रति यज्ञेन तिष्ठति

दर्शपूर्णमासयोः ॥

[[1-7-4-2]]

वै देवा उज्जितिमनूदजयन् दर्शपूर्णमासाभ्यामसुरानपानुदन्त ।

अग्नेरहमुज्जितिमनूजेषमित्याह

दर्शपूर्णमासयोरेव देवतानां यजमान उज्जितिमनूजयति दर्शपूर्णमासाभ्यां भ्रातृव्यानपं नुदते

वाजवतीभ्यां व्यूहति ।

अन्नं वै वाजः ।

अन्नमेवाव रुन्दे

द्वाभ्यां प्रतिष्ठित्यै

यो वै यज्ञस्य द्वौ दोहौ विद्वान् यजत उभयतः ॥

[[1-7-4-3]]

एव यज्ञं दुहे पुरस्तां चोपरिष्ठाञ्चैष वा अन्यो यज्ञस्य दोह इडायामन्यः ।

यर्हि होता यजमानस्य नाम गृहीयात् तर्हि ब्रूयात् ।

एमा अग्मन्नाशिषो दोहकामा इति

सङ्स्तुता एव देवता दुहे।

अथो उभयत एव यज्ञं दुहे पुरस्ताच्चोपरिष्ठाच्च

रोहितेन त्वाऽग्निर्देवताङ्गमयत्वित्याह।

एते वै देवाश्वाः ॥

[[1-7-4-4]]

यजमानः प्रस्तरः।

यदेतैः प्रस्तरं प्रहरति देवाश्चैरेव यजमानः सुवर्गं लोकं गमयति

वि ते मुञ्चामि रशना वि रश्मीनित्याह।

एष वा अग्नेर्विमोकस्

तेनैवैनं वि मुञ्चति

विष्णोः शंयोरहं देवयज्यया यज्ञेन प्रतिष्ठां गमेयमित्याह

यज्ञो वै विष्णुर्यज्ञ एवान्ततः प्रति तिष्ठति

सोमस्याहं देवयज्यया सुरेताः ॥

[[1-7-4-5]]

रेतो धिषीयेत्याह

सोमो वै रेतोधास्तेनैव रेत आत्मन् धत्ते

त्वष्टुरहं देवयज्यया पशूनां रूपं पुषेयमित्याह

त्वष्टा वै पशूनाम् मिथुनानां रूपकृत्

तेनैव पशूनां रूपमात्मन् धत्ते

देवानां पत्नीरग्निर्गृहपतिर्यज्ञस्य मिथुनं तयोरहं देवयज्यया मिथुनेन प्र भूयासमित्याह।

एतस्माद्वै मिथुनात् प्रजापतिर्मिथुनेन ॥

[[1-7-4-6]]

प्राजायत

तस्मादेव यजमानो मिथुनेन प्र जायते

वेदो ऽसि वित्तिरसि विदेयेत्याह

वेदेन वै देवा असुराणां वित्तं वेद्यमविन्दन्त

तद्वेदस्य वेदत्वम्।

यद्यद्भ्रातृव्यस्याभिध्यायेत् तस्य नाम गृहीयात्

तदेवास्य सर्वं वृद्धे

घृ॒तव॑न्तं कु॒ला॒यिन॑ꣳ रा॒यस्पोष॑ꣳ स॒हस्रि॑णं वे॒दो द॑दातु वा॒जिन॑मित्या॒ह

प्र स॒हस्रं॑ प॒शूना॑प्नोति ।

आस्य॑ प्र॒जायाँ॑व्वा॒जी जा॑यते॒ य ए॒वं वेद॑ ॥

[[1-7-5]]

आ॒प्याय॑नादिमन्त्रव्याख्यानम् ॥ प्रजापतिर्ऋषिः

[[1-7-5-1]]

ध्रु॒वां वै रि॒च्यमा॑नां॒ यज्ञो ऽनु॑ रि॒च्यते॒ यज्ञं॑ य॒जमानो॑ य॒जमानं॑ प्र॒जाः ।

ध्रु॒वामा॑प्याय॒मानां॑ य॒ज्ञो ऽन्वा प्या॑यते॒ यज्ञं॑ य॒जमानो॑ य॒जमानं॑ प्र॒जाः ।

आ प्या॑यतां ध्रु॒वा घृ॒तेने॑त्या॒ह

ध्रु॒वामे॒वाऽऽ प्या॑यति

तामा॑प्याय॒मानां॑ य॒ज्ञो ऽन्वा प्या॑यते॒ यज्ञं॑ य॒जमानो॑ य॒जमानं॑ प्र॒जाः

प्र॒जाप॑तेर्वि॒भान्नाम॑ लो॒कस्तस्मि॑ꣳस्त्वा द॒धामि॑ स॒ह य॒जमाने॑न ॥

इति

[[1-7-5-2]]

आ॒ह ।

अयं॑ वै प्र॒जाप॑तेर्वि॒भान्नाम॑ लो॒कः

तस्मि॑न्ने॒वैनं॑ द॒धाति॑ स॒ह य॒जमाने॑न

रि॒च्यत॑ इ॒व वा ए॒तद्य॑ज॒ते

यद्य॑ज॒मानभा॒गं प्रा॒श्नात्या॑त्मानमे॒व प्री॑णाति ।

ए॒तावा॑न्वै य॒ज्ञो या॒वा॑न्यज॒मानभा॒गः ।

य॒ज्ञो य॒जमानः॑ ।

यद्य॑ज॒मान भा॒गं प्रा॒श्नाति॑ य॒ज्ञ ए॒व य॒ज्ञं प्र॑ति॒ ष्ठाप॑यति ।

ए॒तद्वै सू॒यव॑सꣳ सो॒दकं॑ यद्व॒र्हिश्चाऽऽप॑श्च ।

ए॒तत् ॥

[[1-7-5-3]]

य॒जमान॑स्याऽऽय॒तनं॑ यद्वे॒दिः ।

यत्पूर्ण॑पा॒त्रम॑न्तर्वे॒दि नि॒नय॑ति॒ स्व ए॒वाऽऽय॑तने सू॒यव॑सꣳ सो॒दकं॑ कुरु॒ते

स॒दसि॑ स॒न्मे भू॒या इत्या॑ह ।

आपो॑ वै य॒ज्ञः ।

आपो ऽमृतम्।

यज्ञमेवामृतमात्मन् धत्ते

सर्वाणि वै भूतानि व्रतमुपयन्तमनूप यन्ति

प्राच्यान्दिशि देवा ऋत्विजो मार्जयन्तामित्याह।

एष वै दर्शपूर्णमासयोरवभृथः ॥

[[1-7-5-4]]

यान्येवैनं भूतानि व्रतमुपयन्तमनूपयन्ति तैरेव सहावभृथमवैति

विष्णुमुखा वै देवाश्छन्दोभिरिमाँल्लोकाननपजय्यमभ्यजयन्

यद्विष्णुक्रमान्क्रमते विष्णुरेव भूत्वा यजमानः।

छन्दोभिरिमाँल्लोकाननपजय्यमभि जयति

विष्णोः क्रमो ऽस्यभिमातिहेत्याह

गायत्री वै पृथिवी त्रैष्टुभमन्तरिक्षं जागती द्यौरानुष्टुभीर्दिशः।

छन्दोभिरेवेमाँल्लोकान् यथापूर्वमभि जयति ॥

[[1-7-6]]

उपस्थानादिमन्त्रव्याख्यानम् ॥ प्रजापतिर्ऋषिः

[[1-7-6-1]]

अगन्म सुवः सुवरगन्मेत्याह सुवर्गमेव लोकमेति

सदृशस्ते मा छित्सि यत्ते तपस्तस्मै ते माऽऽ वृक्षीत्याह

यथायजुरेवैतत्

सुभूरसि श्रेष्ठो रश्मीनामायुर्धा अस्यायुर्मै धेहीत्याह।

आशिषमेवैतामा शास्ते प्र वा एषो ऽस्माँल्लोकाच्च्यवते यः ॥

[[1-7-6-2]]

विष्णुक्रमान् क्रमते सुवर्गाय हि लोकाय विष्णुक्रमाः क्रम्यन्ते

ब्रह्मवादिनो वदन्ति

स त्वै विष्णुक्रमान्क्रमेत य इमाँल्लोकान्भ्रातृव्यस्य संविद्य पुनरिमं लोकं प्रत्यवरोहेदिति।

एष वा अस्य लोकस्य प्रत्यवरोहो यदाह।

इदमहममुं भ्रातृव्यमाभ्यो दिग्भ्यो ऽस्यै दिव इति।

इमानेव लोकान् भ्रातृव्यस्य संविद्य पुनरिमं लोकं प्रत्यवरोहति

सम् ॥

[[1-7-6-3]]

ज्योतिषाऽभूवमित्याह।

अस्मिन्नेव लोके प्रति तिष्ठति।

ऐन्द्रीमावृतमन्वावर्त इत्याह।

असौ वा आदित्य इन्द्रस्तस्यैवाऽऽवृतमनु पर्यावर्तते

दक्षिणा पर्यावर्तते स्वमेव वीर्यमनु पर्यावर्तते तस्माद्दक्षिणो ऽर्ध आत्मनो वीर्यावत्तरो ऽथो आदित्यस्यैवाऽऽवृतमनु पर्यावर्तते

समहं प्रजया सं मया प्रजेत्याह।

आशिषम् ॥

[[1-7-6-4]]

एवैतामा शास्ते

समिद्धो अग्ने मे दीदिहि समेद्धा ते अग्ने दीद्यासमित्याह

यथायजुरेवैतत्।

वसुमान् यज्ञो वसीयान् भूयासमित्याह।

आशिषमेवैतामा शास्ते

बहु वै गार्हपत्यस्यान्ते मिश्रमिव चर्यत आग्निपावमानीभ्यां गार्हपत्यमुप तिष्ठते पुनात्येवाग्निं पुनीत आत्मानं द्वाभ्यां प्रतिष्ठित्यै।

अग्ने गृहपत इत्याह ॥

[[1-7-6-5]]

यथायजुरेवैतच्छतं हिमा इत्याह शतं त्वा हेमन्तानिन्धिषीयेति वावैतदाह

पुत्रस्य नाम गृह्णात्यन्नादमेवैनं करोति

तामाशिषमा शासे तन्तवे ज्योतिष्मतीमिति ब्रूयाद्यस्य पुत्रो ऽजातः स्यात्तेजस्व्येवास्य ब्रह्मवर्चसी पुत्रो जायते

तामाशिषमा शासे ऽमुष्मै ज्योतिष्मतीमिति ब्रूयाद्यस्य पुत्रः ॥

[[1-7-6-6]]

जातः स्यात्तेज एवास्मिन्ब्रह्मवर्चसं दधाति

यो वै यज्ञं प्रयुज्य न विमुञ्चत्यप्रतिष्ठानो वै स भवति

कस्त्वा युनक्ति स त्वा वि मुञ्चत्वित्याह प्रजापतिर्वै कः प्रजापतिनैवैनं युनक्ति प्रजापतिना वि मुञ्चति प्रतिष्ठित्यै।

ईश्वरं वै व्रतमविसृष्टं प्रदहो ऽग्ने व्रतपते व्रतमचारिषमित्याह व्रतमेव ॥

[[1-7-6-7]]

वि सृजते शान्त्या अप्रदाहाय

पराङ्गाव यज्ञ एति न नि वर्तते पुनर्यो वै यज्ञस्य पुनरालम्भं विद्वान् यजते तमभि नि वर्तते

यज्ञो बभूव स आ बभूवेत्याहैष वै यज्ञस्य पुनरालम्भस्तेनैवेनं पुनरा लभते।

अनवरुद्धा वा एतस्य विराड्य आहिताग्निः सन्नसभः पशवः खलु वै ब्राह्मणस्य सभा।

इद्धा प्राडुत्क्रम्य ब्रूयाद्गोमां अग्ने ऽविमा ५ अश्वी यज्ञ इत्यव सभा ५ रुद्धे प्र सहस्रं पशूनां प्रोत्याऽस्य प्रजायां वाजी जायते ॥

[[1-7-7]]

वाजपेयाध्ययवे रथ संस्काराः ॥ सोमऋषिः

[[1-7-7-1]]

देव सवितुः प्र सुव यज्ञं प्र सुव यज्ञपतिं भगाय दिव्यो गन्धर्वः

केतपूः केतं नः पुनातु वाचस्पतिर्वाचमद्य स्वदाति नः।

इन्द्रस्य वज्रो ऽसि वार्त्रघ्नस्त्वयाऽयं वृत्रं वध्यात्।

वाजस्य नु प्रसवे मातरं महीमदितिं नाम वचसा करामहे।

यस्यामिदं विश्वं भुवनमाविवेश तस्यान्नो देवः सविता धर्म साविषत्।

अप्सु ॥

[[1-7-7-2]]

अन्तरमृतमप्सु भेषजमपामुत प्रशस्तिष्वश्वा भवथ वाजिनः ॥

वायुर्वा त्वा मनुर्वा त्वा गन्धर्वाः सप्तविंशतिः।

ते अग्ने अश्वमायुञ्जन्ते अस्मिञ्जवमाऽदधुः ॥

अपां नपादाशुहेमन् य ऊर्मिः ककुद्भान् प्रतूर्तिर्वाजसातमस्तेनायं वाजं सेत्।

विष्णोः क्रमो ऽसि विष्णोः क्रान्तमसि विष्णोर्विक्रान्तमसि।

अङ्कौ न्यङ्गावभितो रथं यौ ध्वान्तं वाताग्रमनु संचरन्तौ। दूरेहेतिरिन्द्रियावांन्यतत्रि ते नो ऽग्नयः पप्रयः पारयन्तु ॥

[[1-7-8]]

रथधावनम् ॥ सोमऋषिः।

[[1-7-8-1]]

देवस्याहं सवितुः प्रसवे बृहस्पतिना वाजजिता वाजं जेषम्।

देवस्याहं सवितुः प्रसवे बृहस्पतिना वाजजिता वर्षिष्ठं नाकं रुहेयम्

इन्द्राय

वाचं वदतेन्द्रं वाजं जापयतेन्द्रो वाजमजयित्।

अश्वाजनि वाजिनि वाजेषु वाजिनीवत्यश्वांन्त्समत्सु वाजय।

अर्वाऽसि सप्तिरसि वाज्यासि

वाजिनो वाजं धावत मरुतां प्रसवे जयत वि योजना मिमीध्वमध्वनः स्कन्नीत ॥

[[1-7-8-2]]

काष्ठां गच्छत

वाजैवाजे ऽवत वाजिनो नो धनेषु विप्रा अमृता ऋतज्ञा।

अस्य मध्वः पिबत मादयध्वं तृप्ता यात पथिभिर्देवयानैः ॥

ते नो अर्वन्तो हवनश्रुतो हवं विश्वे शृण्वन्तु वाजिनः।

मितद्रवः

सहस्रसा मेधसाता सनिष्यवः।

महो ये रन्तः समिथेषु जभ्रिरे शं नो भवन्तु वाजिनो हवेषु

देवताता मितद्रवः स्वर्काः।

जम्भयन्तो ऽहिं वृकः रक्षांसि सनैम्यस्मद्युयवन्न ॥

[[1-7-8-3]]

अमीवाः ॥

एष स्य वाजी क्षिपणिं तुरण्यति ग्रीवायां बद्धो अपिकक्ष आसनि।

क्रतुं दधिक्रा अनु संतवीत्वत् पथामङ्कास्यन्वापनीफणत् ॥

उत स्मास्य द्रवतस्तुरण्यतः पर्णं न वेरनु वाति प्रगर्धिनः।

श्येनस्यैव ध्रजतो अङ्कसं परि दधिक्राव्णः सहोर्जा तरित्रतः ॥

आ मा वाजस्य प्रसवो जगम्यादा द्यावापृथिवी विश्वशंभू।

आ मां गन्तां पितरां ॥

[[1-7-8-4]]

मातरा चाऽऽ मा सोमो अमृतत्वाय गम्यात् ॥

वाजिनो वाजजितो वाजः सरिष्यन्तो वाजं जेष्यन्तो बृहस्पतैर्भागमव जिघ्रत ॥

वाजिनो वाजजितो वाजः ससृवाःसो वाजं जिगिवाःसो बृहस्पतैर्भागे नि मृद्धम्

इयं वः सा सत्या संघाऽभूद्यामिन्द्रेण समधद्धम्

अजीजिपत वनस्पतय इन्द्रं वाजं वि मुच्यध्वम् ॥

[[1-7-9]]

यूपारोहणम् ॥ सोमऋषिः।

[[1-7-9-1]]

क्षत्रस्योल्बमसि क्षत्रस्य योनिरसि

जाय एहि सुवो रोहाव रोहाव हि सुवरहं नावुभयोः सुवो रोक्ष्यामि

वाजश्च प्रसवश्चापिजश्च क्रतुश्च सुवश्च मूर्धा च व्यश्रियश्चाऽऽन्त्यायनश्चान्त्यश्च भौवनश्च भुवनश्चाधिपतिश्च।

आयुर्यज्ञेन कल्पतां प्राणो यज्ञेन कल्पतामपानः ॥

[[1-7-9-2]]

यज्ञेन कल्पतां व्यानो यज्ञेन कल्पतां चक्षुर्यज्ञेन कल्पतां श्रोत्रं यज्ञेन कल्पतां मनो यज्ञेन कल्पतां वाग्यज्ञेन
कल्पतामात्मा यज्ञेन कल्पतां यज्ञो यज्ञेन कल्पतां।

सुवर्देवाः अंगन्मामृता अभूम प्रजापतेः प्रजा अभूम

समहं प्रजया सं मया प्रजा समहः रायस्पोषेण सं मया रायस्पोषः।

अन्नाय त्वाऽन्नाद्याय त्वा वाजाय त्वा वाजजित्यायै त्वा।

अमृतमसि पुष्टिरसि प्रजननमसि ॥

[[1-7-10]]

अन्नहोमाः

[[1-7-10-1]]

वाजस्येमं प्रसवः सुषुवे अग्ने सोमः राजानमोषधीष्वप्सु।

ता अस्मभ्यं मधुमतीर्भवन्तु वयः राष्ट्रे जाग्रियाम पुरोहिताः ॥

वाजस्येदं प्रसव आ बभूवेमा च विश्वा भुवनानि सर्वतः।

स विराजं पर्येति प्रजानन् प्रजां पुष्टिं वर्धयमानो अस्मे ॥

वाजस्येमां प्रसवः शिश्रिये दिवमिमा च विश्वा भुवनानि सम्राट्।

अदित्सन्तं दापयतु प्रजानन् रयिं ॥

[[1-7-10-2]]

च नः सर्ववीरां नि यच्छतु ॥

अग्ने अच्छा वदेह नः प्रति नः सुमना भव।

प्र णो यच्छ भुवस्पते धनदा असि नस्त्वम् ॥

प्र णो यच्छत्वयमा प्र भगः प्र बृहस्पतिः।

प्र देवाः प्रोत सूनृता प्र वाग्देवी ददातु नः ॥

अर्यमणं बृहस्पतिमिन्द्रं दानाय चोदय।

वाचं विष्णुं सरस्वतीं सवितारम् ॥

[[1-7-10-3]]

च वाजिनम् ॥

सोमः राजानं वरुणमग्निमन्वारभामहे।

आदित्यान् विष्णुं सूर्यं ब्रह्माणं च बृहस्पतिम्।

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे ऽश्विनौर्बाहुभ्यां पूषो हस्ताभ्यां सरस्वत्यै वाचो यन्तुर्यन्त्रेणाग्नेस्त्वा साम्राज्येनाभि
षिञ्चामीन्द्रस्य बृहस्पतैस्त्वा साम्राज्येनाभि षिञ्चामि ॥
[[1-7-11]]

उज्जितीः ॥ सोमत्रृषिः ।

[[1-7-11-1]]

अग्निरेकाक्षरेण वाचमुदजयत् ।

अश्विनौ द्व्यक्षरेण प्राणापानबुदजयताम् ।

विष्णुस्त्र्यक्षरेण त्रींल्लोकानुदजयत्

सोमश्चतुरक्षरेण चतुष्पदः पशूनुदजयत्

पूषा पञ्चाक्षरेण पङ्क्तिमुदजयत् ।

धाता षडक्षरेण षडृतूनुदजयत् ।

मरुतः सप्ताक्षरेण सप्तपदां शकरीमुदजयन्

बृहस्पतिरष्टाक्षरेण गायत्रूर्ईमुदजयत् ।

मित्रो नवाक्षरेण त्रिवृतं स्तोममुदजयत् ॥

[[1-7-11-2]]

वरुणो दशाक्षरेण विराजमुदजयत् ।

इन्द्र एकादशाक्षरेण त्रिष्टुभमुदजयत् ।

विश्वे देवा द्वादशाक्षरेण जगतीमुदजयन्

वसवस्त्रयोदशाक्षरेण त्रयोदशं स्तोममुदजयन् ।

रुद्राश्चतुर्दशाक्षरेण चतुर्दशं स्तोममुदजयन् ।

आदित्याः पञ्चदशाक्षरेण पञ्चदशं स्तोममुदजयन् ।

अदितिः षोडशाक्षरेण षोडशं स्तोममुदजयत्

प्रजापतिः सप्तदशाक्षरेण सप्तदशं स्तोममुदजयत् ॥

[[1-7-12]]

अतिग्राह्याः ॥ सोमत्रृषिः ।

[[1-7-12-1]]

उपयामगृहीतो ऽसि नृषदं त्वा द्रुषदं भुवनसदमिन्द्राय जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा ।

उपयामगृहीतो ऽसि अप्सुषदं त्वा घृतसदं व्योमसदमिन्द्राय जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा ।

उपयामगृहीतो ऽसि पृथिविषदं त्वाऽन्तरिक्षसदं नाकसदमिन्द्राय जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा

ये ग्रहाः पञ्चजनीना येषां तिस्रः परमजाः । दैव्यः कोशः ॥

[[1-7-12-2]]

समुञ्जितः ।

तेषां विशिप्रियाणामिषमूर्जं समग्रभीमेष ते योनिरिन्द्राय त्वा ।

अपां रसमुद्वयसं सूर्यरश्मिं समाभृतम् ।

अपां रसस्य यो रसस्तं वो गृह्णाम्युत्तममेष ते योनिरिन्द्राय त्वा ।

अया विष्ठा जनयन् कर्वराणि स हि घृणिरुरुर्वराय गातुः ।

स प्रत्युदैद्धरुणो मध्वो अग्रं स्वायां यत्तनुवा तनूमैरयत ।

उपयामगृहीतो ऽसि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिः प्रजापतये त्वा ॥

[[1-7-13]]

काम्ययाज्यापुरोऽनुवाक्याः ॥ विश्वेदेवा ऋषयः ॥

[[1-7-13-1]]

अन्वह मासा अन्विद्वनान्यन्वोषधीरनु पर्वतासः ।

अन्विन्द्रं रोदसी वावशाने अन्वापो आजिहत जायमानम् ॥

अनु ते दायि मह इन्द्रियाय सत्रा ते विश्वमनु वृत्रहत्यै ।

अनु क्षत्रमनु सहो यजत्रेन्द्र देवेभिरनु ते नृषह्यै ।

इन्द्राणीमासु नारिषु सुपत्नीमहमश्रवम् ।

न ह्यस्या अपरं चन जरसां ॥

[[1-7-13-2]]

मरते पतिः ॥

नाहमिन्द्राणि रारण सख्युर्वृषाकपेर्ऋते ।

यस्येदमप्यं हविः प्रियं देवेषु गच्छति ॥

यो जात एव प्रथमो मनस्वान् देवो देवान् क्रतुना पर्यभूषत् ।

यस्य शुष्माद्रोदसी अभ्यसेतां नृम्णस्य महा स जनास इन्द्रः ॥

आ ते मह इन्द्रोत्युग्र समन्यवो यत्समरन्त सेनाः ।

पताति दिद्युन्नर्यस्य बाहुवोर्मा ते ॥

[[1-7-13-3]]

मनो विष्वद्रियगिव चारीत् ॥

मा नो मधीरा भरा दृद्धि तन्नः प्र दाशुषे दातवे भूरि यत्तै ।

नव्यै देष्णे शस्ते अस्मिन्त उक्थे प्र ब्रवाम वयमिन्द्र स्तुवन्तः ॥

आ तू भरं मार्किरेतत् परिं ष्ठाद्विद्वा हि त्वा वसुपतिं वसूनाम् ।

इन्द्र॑ यत्ते॒ माहि॑नं॒ दत्र॑मस्त्य॒स्मभ्यं॑ तद्ध॑र्यश्च॒ ॥

[[1-7-13-4]]

प्र॒ यन्धि॑ ॥

प्र॒दा॒तार॑ꣳ ह॒वाम॑ह॒ इन्द्र॑मा॒ ह॒विषा॑ व॒यम् ।

उ॒भा हि॑ ह॒स्ता व॑सु॒ना पृ॒णस्वाऽऽ प्र॑ यच्छ॒ दक्षि॑णा॒दोत॑ स॒व्यात् ॥

प्र॒दा॒ता व॒ज्री वृ॑षभ॒स्तुरा॑षा॒द्दुष्मी॑ राजा॒ वृत्र॑हा सोम॒पावा॑ ।

अ॒स्मिन् य॒ज्ञे ब॒र्हिष्या॑ नि॒षद्या॑था भव॒ यज॑मानाय॒ शं योः ॥

इन्द्रः॑ सु॒त्रामा॑ स्ववाꣳ अ॒वोभिः॑ सुमृ॒डीको॑ भ॒वतु॑ वि॒श्ववै॑दाः ।

बा॒धतां॑ द्वेषो॒ अभ॑यं कृ॒णोतु॑ सु॒वीर्य॑स्य ॥

[[1-7-13-5]]

प॒तयः॑ स्याम ॥

तस्य॑ व॒यꣳ सु॑म॒तौ य॒ज्ञिय॑स्यापि॒ भद्रे॑ सौम॒नसे॑ स्याम ।

स सु॒त्रामा॑ स्ववाꣳ इन्द्रो॑ अ॒स्मे आ॒राचि॑द्वेषः स॒नुत॑र्यु॒योतु॑ ॥

रे॒वती॑र्नः स॒धमा॑द् इन्द्रे॑ स॒न्तु तु॒विवा॑जाः । क्षु॒मन्तो॑ याभि॒र्मदे॑म ॥

प्रो ष्व॑स्मै पु॒रोर॑थमिन्द्राय॒ शूष॑म॒र्चत॑ । अ॒भीके॑ चिदु॒ लोक॑कृत् स॒ङ्गे स॒मत्सु॑ वृत्र॒हा ।

अ॒स्माकं॑ बोधि॒ चोदि॑ता नभ॒न्ताम॑न्य॒केषा॑म् । ज्या॒का अ॒धि ध॑न्व॒सु ॥